

Да рэспубліканскай нарады маладых пісьменнікаў

Першая апавесць

Перад намі першы твор маладога пісьменніка А. Карпюка — апавесць «У адным інстытуце». З'яўленне новага імені ў літаратуры радуе не толькі чытача, але і пісьменнікаў.

Аўтар засведчыў свае здольнасці наглядзе жыццё і абгудыліць яго з'явы, уздуліваць і адбіраць характэрнае, тышова, паказаў сваё ўменне мастацкім словам ствараць праўдзівыя карціны нашай рэчаіснасці.

У апавесці няма цікавых старонак, добра абмаляваны і паказаны некаторыя героі і падзеі, трапіна пададзены мастацкія дэталі. Удала напісаны раздзелы, якія малююць галоўнага героя апавесці Косцю Грушэўскага, студэнта Станіслава Наўмюка, практыку студэнткі Ані Дубравінай у рамесніцкай школе і рад іншых раздзелаў. Тут ёсць ясная метафізікаванасць — раскрыць характары герояў, і аўтар дасягае гэтай мэты. Апавесць цікавіць чытача і лівізнай тэмы.

Але ёсць у апавесці і недахопы, якія падаюць твору рысы незаканчанасці. За гэтыя недахопы нельга ганіць ні твор, ні аўтара, а будзе больш карысна, калі недахопы разабраць, разгледзець і дапамагчы аўтару ў яго далейшай рабоце.

Што абавязкова трэба было б параіць аўтару, — гэта больш дасканалая, больш глыбока распрацаваная сюжэт. У апавесці ёсць багаты, удала падабраны матэрыял, добра падааны падзеі, але яны не моцна звязаны сюжэтам, таму частка часткі апавесці не зліты арганічна з сабой. Ідэя мастацкага твора раздзіліцца праз сюжэт, праз героў, іх характары, іх сувязі, барацьбу і погляды. Пры рыхлым сюжэце невыразнай робіцца ідэя, не ярка вызначаюцца вобразы. Слабая сюжэтная аснова зніжае вастрыню канфілікту, мастацкую вартасць твора, а тым самым і яго выхавальнае значэнне.

У аснову сюжэта аўтар паклаў барацьбу студэнткага калектыва аднаго з педагагічных інстытутаў за ўмацаванне дысцыпліны, за выхаванне моладзі — будучых настаўнікаў.

Апавесць пачынаецца з перавыбару старшыні мясцовага Мясешкі, які прысвойваў талоны на адзенне і дрэна кіраванай прафсаюнай работай. Студэнці схода абірае новага старшыню — Косцю Грушэўскага. Думеца, што было б лепш, каб гэта пазея не адкрывала апавесць, а была пазея ў цэнтры яе, тады Мясешка, дрэнны старшыня, змог-бы праявіць свой характар паўней, а так ён застаецца ў баку ад усіх падзей. Трэба было б Мясешку звязаць з другімі адмоўнымі тыпамі, такімі, як грубіян Вараціла, Вера Кахановіч, якіх трэба перавыхоўваць. Гэта значна вастрыла б канфіліт, дапамагло б глыбей раскрыць характары герояў, а праз іх і ідэю твора. Пры такой умове была б магчыма паказаць, як студэнты на перавыбарным сходзе крытыкуюць Мясешку не толькі за тое, што ён прысвойваў талоны, але і за больш важнае — зрыў «Полымя» № 5, 1953 г.

І. ДУБРОУСКІ

работы па выхаванню студэнтаў.

Аб пястройнасці і рыхласці сюжэта сведчыць і наступнае.

У чацвёртым раздзеле апавесці студэнткі выпадкова сустракаюцца з Касяй Наўмюк. Праходзячы міма аднаго дома, яны ўбачылі прыгожыя кветкі і вырашылі купіць іх, каб занесці артыстам. Гаспадыня за кветкі запрасіла вялікія грошы. З дому вышла дачка гаспадыні, напярнула маці за сквапнасць і дала студэнткам кветак. Так магло быць у жыцці, з гэтага магла пачацца дружба. Але справа ў тым, што ўсё далейшае, аб чым мы даведаемся пра Касю, не звязана арганічна з ходам галоўных падзей. Разы са два ўпамінаецца, што Кася ходзіць да студэнткаў у інтэрнат. Але што гэта за сувязь, што за дружба — мы не ведаем. Які ўплыў меў калектыв на Касю альбо яна на калектыв — у апавесці не сказана. У Касі ёсць брат Станіслаў Наўмюк, студэнт інстытута. Ён таксама апынуўся на-за сюжэтам. У жыцці інстытута мы Станіслава Наўмюка не бачым, ведаем толькі, што ён уцеў з суботніка, і старшыня прафкома Косця Грушэўскі паслаў Мішу Кужалю ў сям'ю Наўмюкоў, каб даведацца, што гэта за сям'я. Далей ідзе падрабязнае апісанне сям'і Наўмюкоў (цэлых тры раздзелы). Трэба адзначыць, што паказ гэтай сям'і зроблены вельмі ўдала, трапінымі фарбамі намалевана абстаноўка і людзі. Але ўсё гэта ў апавесці не апраўдана, таму што ні Станіслаў Наўмюк, ні яго сястра Кася ніякай ролі не адыгрываюць у жыцці таго калектыва, пра які апавядае аўтар.

У часы акупацыі Кася пазнаёмілася з Ленай Грынёй і па яе просьбе хавала адну надольшчыцу. Але і сама Лена Грынёй у апавесці не паказана. Ад яе мы чуюм некалькі рэплік і даведаемся, што яна вышла замуж за былога старшыню прафкома Мясешку.

Не ўсе раздзелы ў апавесці напісаны на аднолькавым узроўні. Побач з раздзеламі, у якіх ярка паказаны героі, абстаноўка, падзеі, ёсць і слабыя, а таму, здаецца, і не зусім патрэбныя ў апавесці. У раздзеле 6 апісваецца наведванне тэатра Косцем Грушэўскім і Аняй Дубравінай. Нельга ўявіць, дзея чаго аўтар адправіў маладога пару на аперату «Вяселле ў Мадэнаўцы». Дырэктар тэатра знаёміць інжынера электрастанцыі з Косцем Грушэўскім, дапамагаючы электрыфікатару дамовіцца са старшыней прафкома аб арганізацыі суботніка. Чаму гэта знаёмства адыбываецца ў тэатры, чаму робіцца яно праз зусім невядомага на апавесці дырэктара тэатра, незразумела.

Косцю аўтар малюе ў тэатры, як чалавека, які не мае ніякіх уласных поглядаў на мастацтва і нават патрэбы ў ім, чым зніжае вобраз героя. У 26 раздзеле гутарка ідзе аб сустрэчы настаўнікаў раёна са студэнтамі. Аднак

мы не бачым настаўнікаў, не чуюм іх голасу, не ведаем, чаму адбылася гэтая сустрэча. Косця Грушэўскі ў сваім дакладзе ўзяўся крытыкаваць студэнтаў. Зрабіўшы даклад, ён пакінуў прэзідыум і пайшоў з залы за сваёй каханай Аняй Дубравінай. Тым і скончылася парада.

А. Карпюк паказаў, што ён умее раскрываць характары герояў, ствараць жывыя вобразы. Найбольш удаліся аўтару лёгкадумная модніца Вера Кахановіч, Аня Дубравіна, Міша Кужаль, Бубноўніч — студэнтка са схільнасцю да плёткаў і навікі. У асноўным добра намалеваны і галоўныя героі апавесці Косця Грушэўскі, але ў яго абмаляваны нехалапа партрэтныя рысы. Слабей за другіх акрэслены Віктар Ганчароў, сакратар камсамольскай арганізацыі інстытута. Яшчэ больш скупа паказаны іншыя героі.

Усяго ў невялікай апавесці, памерам каля шасці друкаваных аркушаў, налічваецца звыш 30 іменаў. Занадта многа ўвёў аўтар эпизодычных герояў, большасць з якіх амаль ніякай ролі ў апісаных падзеях не адыгрывае і нават не ўвасоблена ў паўныя вобразы. Напрыклад, зусім невядома, хто такі Ізя Беркнер. У апавесці ён з'яўляецца адзін раз і гаворыць толькі адно слова «Ого!». Упамінаецца Аляксандр Кардаш, якім захапілася лёгкадумная Вера Кахановіч, але хто гэты Кардаш — аўтар не паведамаў.

У канцы апавесці сустракаецца імя дзяўчыны Раі, у якую захапіўся Віктар Ганчароў, але хто такая Раі, таксама невядома. Нічога не ведаем мы і пра Марка Яфімавіча, да якога ў самым канцы апавесці на выпускім вечары Косця Грушэўскі палец цалавацца толькі таму, што ён сідзе бліжэй за ўсіх з прэзідыума.

Колькасць герояў можна лёгка скараціць на палову, другіх герояў трэба падаць наперад, паказаць паўней. У любым мастацкім творы кожны персанаж павінен адыгрываць паўную, зразумелую чытачу, ролі. Эпізодычныя героі павінны мець найбольш істотныя рысы характару.

Апавесць напісана надрэзанай мовай, асабліва апаўдана, якое выдзецца ад аўтара. Але ёсць асобныя недахопы і ў мове. Напрыклад: «...вопратка, абыякава кінуў на рамы ложкаў» (стар. 37), «Дык ты-ж да працы пойдзеш» (стар. 53), «Фотаграф яго заняў у спіну» (стар. 55), «Скажу Каралеўу, каб цябе ўзяў да насценнай газеты» (стар. 60), «...зрабіў пакорны выраз (чаго? — І. Д.) і сеў» (стар. 61), «—У такім стылі будаваліся іх адносіны з дачкой» (стар. 102).

Вельмі часта няправільна ўжываюцца прыметнікі, утвораныя ад уласных іменаў і агульных назоваў: «зязюльчына ітушанё» замест «зязюльчына»; «аньчынага волкіча» (стар. 105) замест «аньчынага». Пісьменнік не зрабіў спробы індывідуалізаваць мову дзеючых асоб.

Станоўчае ў апавесці значна пераважае недахопы. Уменне раскрыць характары твораў, падаць падзеі сведчыць аб магчымасці аўтара зрабіць твор больш дасканалым.

мі мастацтва высмеяць і выкрыць тое, што перашкаджае пераможнаму руху нашага народа да камунізму. Недахопамі п'есы і спектакля раёнцаў лічыць збедненасць некаторых станючых вобразаў (інжынера Чайкі, Каласова) і лагаванні з Чарнухай, а таксама кампазіцыйную рыхласць спектакля і п'есы.

Добрую ацэнку на старонках друку атрымаў спектакль Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра, які гастраліруе ў гарадах і раёнах Прыкарпацкай Украіны.

Аб спектаклях Гродзенскага тэатра абласная газета «Совецкае слова» (Драгобыч) пісала: «Артысты братыяга народа ўнеслі ў тэатральнае жыццё нашай вобласці свежы струмень. Без скарка і кампрамісаў нашы глядачы палюбілі актараў гэтага тэатра».

У рэцэнзіі «Спектакль пра беларускіх партызан» («Гэта было ў Мінску» А. Кучара) газета звяртае, што нягледзячы на асобныя недахопы п'есы, калектыв тэатра на чале з рэжысёрам І. Паповым стварыў сапраўды паэтычны спектакль, які ўсхваляваў глядачоў Драгобыча. Паспеху спектакля сярэе праўдзівае выкананне асобных вобразаў у спектаклі К. Вялічым, Ю. Сідаравым, Е. Зубоўскім.

Вялікую карысць прыносяць калектыв нашых тэатраў і творчыя сустрэчы, канферэнцыі з глядачамі фабрык і заводаў, калгасаў і інстытутаў. Асабліва цікавымі былі сустрэчы з рабочымі завода «Аўтобус» г. Львова, нафтапрадоўчых заводаў №№ 1 і 2 (г. Драгобыч), шахты № 4 (г. Барыслаў), калгаснікамі сельгасарцелі імя Багдана Хмяльніцкага.

Уручаючы беларускім артыстам ад імя калгаснікаў караван, старшыня калгаса імя Багдана Хмяльніцкага таварыш Хован сказаў: «Гэты пачастунак — зроблены камымі рукамі на гэтай ішчаслівай зямлі, гаспадарамі якой з'яўляемся мы; падносім яго вам, як дарогім нашым гасцям, працяраўнікам брацкай Беларусі ў знак нашай вечнай дружбы. Пра гэтую непарушную дружбу народаў Совецкага Саюза мы чакаем ад вас, дарогія сябры, новых спектакляў».

Разам з тым, газеты брацкай Украіны, імкнучыся дапамагчы нашым тэатрам выправіць асобныя хібы іх п'есавак, робяць цэлы рад вельмі слушных заўваг, да якіх Русекаму і Гродзенскаму тэатрам трэба ўважліва прыслухацца. Так, у адным з лепшых спектакляў Рускага тэатра «Варвары», на думку газет «Львоўская

праўда» і «Вільня Украіна», «хацелася б з большай выразнасцю адчуць глыбіню філасофскага зместу твора. Не ўсе выкананцы праявілі дастатковую ўвагу да магчымых горкаўскага слова, яго глыбокай думкі». Кандыдат філалагічных навук М. Матвейчык у рэцэнзіі на спектакль «Варвары» ставіць пытанне аб не зусім правільнай трактовцы вобраза Манахавай артысткай А. Абуховіч, якая дапусціла «падкарэсліванне камічных, карыкатурных дэталей у паводзінях Манахавай, што выклікала смех у глядзельнай зале. Ці да месца тут высмейванне? Ці варта было пастаноўшчыку прымушаць Манахава бегаць за Чаркуном па сцене ў 3-м акце, выклікаючы выбухі смеху ў зале?».

Не менш сур'ёзныя папрок адрасуюцца і артысту Д. Арлову за выкананне ролі Целяцьева ў спектаклі «Шалёныя грошы». Газета «Вільня Украіна» піша ў рэцэнзіі на гэты спектакль: «...вельмі яркая артыстка прывабнасць Д. Арлова абарочываецца ў дзеяннем выпадку супраць яго самога... Такі Целяцьеў знаходзіцца на грані таго, каб выклікаць у глядача замілаванне, калі не сваёй асобай, дык ва ўсякім выпадку сваімі паводзінямі...».

Тая-ж газета ў рэцэнзіі на спектакль «Шакалі» адзначае палатнасць у выкананні артыстам С. Дубравіным ролі Бруса, самазмілаванне Гары (артыст В. Вялікоў), якое часам даходзіць да таго, што вобраз гэтага маладога куклуўскілаўнага нагадвае нудна-саладзкавае фота стандартнага юнака са старонак амерыканскага ілюстраванага часопіса».

Істотныя заўвагі па спектаклях Гродзенскага тэатра робяць драгобыцкія газеты. У рэцэнзіі на спектакль «Дзяўчаты-красуні» газета «Совецкае слова» піша «аб крайнасці, да якой часам даходзіць тэатр. Гэта — імкненне ва ўсіх месцах абавязкова выклікаць смех». Большасць дзяўчат праходзіць праз спектакль шэрымі цямямі. Газета папракае артыстку М. Папову за тое, што Мапа Равіціна ў яе выкананні пад канец п'есы адыходзіць на другі план. Часта, як адзначае газета «Нафтавік Барыслава», М. Папова «настойліва напружана іграе, што глядачы заўважаюць кожны яе няўдалы рух, няверную інтанацыю голасу».

Адзначаецца таксама павярхоўнасць вобраза Верхаводкі ў выкананні артыстка Ю. Сідарава («Гэта было ў Мінску»). Ёсць ішмат іншых карысных заўваг, якія таксама тэатрам трэба ўлічыць.

В е р ш

А. ТВАРДОУСКІ

Беларускае дзяржаўнае выдавецтва рыхтуе да выдання кнігу выбраных твораў Аляксандра Твардоўскага ў перакладах на беларускую мову пад рэдакцыяй А. Куляшова.

У кнігу ўваходзяць вершы розных год, п'есмы «Краіна Муравія» і «Дом пры дарозе». Творы вядомага савецкага паэта перакладзены на беларускую мову К. Крапівай, П. Броўкам, А. Куляшовым, М. Танкам, К. Кірэнкам, А. Бялевічам, А. Зарыцкім, Р. Няхам, М. Лужаніным і іншымі.

Друкуем некалькі вершаў А. Твардоўскага ў перакладах на беларускую мову.

М о с т

З прыходам дня ў імгле сухой, Сібірскай шэранню крануты, Мост прабудзіўся над ракой, Адной з вядомых і славутых.

Прыняўшы ўпаўнёна экспрэс, Што перамог зямныя далі, Пад ім ён грывінуў, як аркестр, Магутнай музыкаю сталі.

Грымела, пела гэта сталь Суладна, гучна і вясёла, Ішла, як пад разец дэталі, Трывала масаю над колы.

Састаў сталічны над ракой Суцішыў быццам ход з разгону. І ўся дрыгота хвілі той Цыкла ўрачыста па вагонах.

А знон, а грукат нарастаў. Здалося, ў гэты мост няспынна Урал свой голас уліваў, Увесь метал усёй краіны.

І гром усіх яе мастоў, І ганарлівы скрогат кранаў, І спеў у полі правадоў, І гул цяжкіх пракратных станаў.

І шум дымакмі ў тым краі, Дзе дол пад заравам алее,

І танкаў лязгат, што ў страі Праходзіць міма маўзалея.

Усе гукі роднае зямлі, Што схованы ў яе метале, Суды, здалося, дацкалі Па чухлых рэйках магістраляі.

Каб прагучэць ім над ракой Часінай досцігакі дарожных, Над берагамі, над тайгой У гэтым рытме пераможным.

Людская праца, ўсё, што ты Упарта творыш у натхненні, Дзівоснай песняй праз гады Ідзе да новых пакаленняў.

І вестка — год наступных годзе — Аб тым ляціць, як вецер весні, Што мы ўжо ў будучыні ёсць — Масты, дамы і нашы песні.

... Пралёт, другі — і грукат знік. Рака у бераг пхне ільдамі. І па зямлі ідзе цягнік, І ўся зямля пхне пад намі.

Пераклад М. КАЛАЧЫНСКАГА. 1950.

П а м я д і Л е н і н а

Не тысяча год прамінула З той памятнай свету зімы, Як гора ўсіх нас агарнула, Як страцілі Леніна мы.

Як смутак напоўніў сталіцу І кожнае наша сяло, — Праз тысячу год не забыцца, Хоць, можа быць, болей прайшло...

Я помню ў суровым маўчанні Той вечар жалобны, калі З вясковае школы сяляне Дадоху ў самоце пайшлі.

Вось школьная ўжо вартаўніца На зашчанку дзверы ўзяла І прыцемак ціха лаячыца У класе, дзе сходжа была,

Дзе я ад заві глыбокай Застаўся адзін на начле... Хлапчук той, падлетак — далёкі Цяпер ад мяне чалавек.

У шапцы-вушанцы, ў браварцы, Пашытаць з разлікам на рост, — Я памяць аб сумнай той варце Праз доўгія годы пранёс.

Зіхцелі сумёты ў аконцы Пад месечным сінім святлом, Застаўся я ноччу баскондай Сам-на-сам адзін з ільчом.

Нібыта ў труне тут ляжаў ён, А я быў адзін ля яго. Пякучым, нявыказным жалем Мые ахапіла ўсяго.

Хай даўняю гэтай гадзінай Я мала чаго яшчэ знаў І кніжкі яго ні адзінай Яшчэ і ў руках не трымаў.

Хто-ж гэта думаў, хто ведаў аб тым, Што зажывеш ты жыццём не сваім? Тарба ды доўгая пуга з трубой. — Толькі ўсяго, што прыгожы сабой. Хага без вокнаў з дзіравай страхой. — Толькі ўсяго, што разумны сабой.

Рваны піжакі, качады ды капцы. — Толькі ўсяго, што ты сэрцу быў міл.

Хто-ж гэта думаў, што доляй другой Ты зажывеш, невясёлы мой? Не давалася дзюжынене ў жойці Замуж з галечы ў галечы іці.

Звошкі мой голас у доме заці. Вывеў мяне на дарогу жаніх. Пыл закурэў ад снейца да снейца, Бабы запелі — і шчасцю канец...

Я бачыў яго на партрэце, Я чуў ад старэйшых аб ім Не больш, чым равеснікі-дзеці У краі далёкім, глухім.

У ноч незабыўную тую З пацуючым адзіным я лёг, Што я яго гэтак шкадую, Як болей ніхто і не мог.

Ад жалю сіскалася сэрца — Каб можна было так зрабіць, Я сам быў гатовы памерці, Каб толькі яму яшчэ жыць.

Гатовы ў дзюбую хвіліну Трымацца зароку свайго, Тады-ж я пакляўся загінуць, Загінуць за справу яго.

Сумленне сваё і свядомасць — Усё я яму прысвечу, Хаця і не будзе вядома Ніколі аб тым ільчы.

Так цяжкай часінаю тою Я вызначыў ясны свой лёс. І сумка пад галавою Намокла ад радасных слёз.

І з плеч маіх слабых упала, Звалілася смутку гара... Прачнуўся — ужо расвітала І дрывы прынесла і двара.

А там лютвала пагода І рвала завеямі дол... Прачнуўся — ужо расвітала І дрывы прынесла і двара.

Зімой незабыўнага года Мые прынялі ў комсамол.

1949.

Мне загадана — ідзі ды жыві. — Толькі ўсяго, што жыла без любі. Век пражыла ля чужога стала. — Толькі ўсяго, што забыць не магла.

Позна аб тым гаварыць, бедаваць. Бацьку ды з маткай раней-бы ўсё знаць. Знаць, што жыццё пакаре не так, Знаць-бы, чым станце пастух ды бядняк.

Вось пасядзім, памаўчым над ракой, Быццам мы — хлопец ды дзёўка з табой. Ціха вада булькаціць пад мастом, Песні салюка пхне за кустом. Зоркі бялюткія ў рэчцы відны. Гучныя вальсы за рэчкай чутны...

Пераклад А. КУЛЯШОВА. 1936.

Новая опера „Дзекабрыст

